

- назви людей: баба-прочанка, дівчинка-пуголовок, ляля-блондинка, муж-всевмійка, дівчатко-гномик;
- назви людей за професією і діяльністю: газетяр-симпатьяга, бос-ошуканець;
- назви проміжків часу: мить-щілина;
- назви дії: порання-шпортання, смішок-зітхання;
- назви абстрактних понять: віротерпіння, думка-жабка, часосплав, конечність-єдиноможливість, фрашка-пересмішка;
- назви процесів дії: хвилепад, часоплин;
- назви небесних тіл: місяць-недобір;
- назви рослин: квіти-ефемириди;
- назви частин тіла: ізообмотка-плоть.

Отже, складні іменники, які є індивідуально-авторськими новотворами Оксани Забужко, утворені переважно словоскладанням, лише окремі слова – складанням із усиченням, складносуфіксальним способом та абрєвіацією. Ці лексеми відносимо до таких тематичних груп: найчисельніші: назви конкретних предметів; назви людей; назви людей за професією і діяльністю; менш частотні: назви проміжків часу; назви дії; назви абстрактних понять; назви процесів дії; назви небесних тіл; назви рослин; назви частин тіла.

ЛІТЕРАТУРА

1. Академічний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/>.
2. Бабій І. Художньо-зображальна роль авторських неологізмів у формуванні письменницького ідіостилу. *Studia Ukrainica Poznaniensia*. Red. T. Kosmeda, L. Malecki. Poznań, 2015. Zeszyt III. P. 1–18.
3. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є Українська мова: морфеміка і словотвір. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. 182 с.
4. Вокальчук Г. М. Авторський неологізм в українській поезії ХХ століття (лексикографічний аспект): монографія. Рівне: Науково-видав. центр «Перспектива», 2004. 524 с.
5. Єрмоленко С., Бибик С., Тодор О. Українська мова: короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. Київ, 2001. 222 с.
6. Забужко О. С. Диригент останньої свічки. Київ: Радянський письменник, 1990. 140 с.
7. Забужко О. Сестро, сестро: Повісті та оповідання. 2-ге вид. Київ: Факт, 2004. 240 с.
8. Клименко Н. Ф. Морфологічна будова композитів. Морфологічна будова сучасної української мови. Київ: Вища школа, 1975. С. 5-34.
9. Фрашка. URL: <http://ukr-lit.com/frashka/>.

*Мисливець Діана
Науковий керівник – доц. Вільчинська Тетяна*

ЛІНГВОКУЛЬТУРНА ПРИРОДА НАЗВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЧОРНОГО КОЛЬОРУ В ПОЕТИЦІ Ю. АНДРУХОВИЧА

Постановка проблеми. Система кольороназв є однією з найдавніших і найважливіших термінологічних систем у мові, що простежується в здатності цих мовних одиниць називати за кольоровою ознакою предмети і явища об'єктивної дійсності. Група слів-кольоропозначень – це номінативний матеріал, що формувався протягом всього історичного розвитку мови й еволюції людства і є важливим для багатьох сфер людського суспільства.

Лексика на позначення кольору характеризується багатством семантичної наповненості та виконуваних функцій у тексті, що зумовлено великими естетичними можливостями відповідних лексем, їх здатністю створювати різноманітні образи в контексті художнього твору. Відповідний пласт лексики є носієм обширного інформаційного потенціалу, у зв'язку із чим вивчення кольоропозначень здійснюється в різних напрямках [2, с. 147]. Особливості кольору розглядаються у фізиці, біології, фізіології, психології, етнографії, історії тощо.

Кількість праць про кольоропозначення (А. Брагіна, О. Дзівак, В. Дятчук, В. Дяченко, С. Єрмоленко, І. Ковальська, А. Крищенко, Л. Шулінова та ін.) дає підстави говорити про

створення лінгвокольористики – однієї з найцікавіших галузей мовознавства, що виходить далеко за межі лінгвістики.

Розвиток лінгвокогнітології, лінгвокультурології зумовили наукові зацікавлення колірними номінативами та їхніми варіантами, проте в цьому аспекті кольороназви залишаються маловивченими (І. Голубовська, Л. Ковалевська, Л. Лисиченко, Н. Слухай, Г. Яворська).

В останні десятиліття активізуються також проблеми функціонування кольоративів у різних дискурсах, де їх розглядають як репрезентанти письменницького ідіостилю (М. Карпенко, І. Бабій, Г. Губарева, Л. Донецьких, С. Єрмоленко, Л. Пустовіт, Л. Савченко, Л. Ставицька, Г. Сюта, М. Філон та ін.). Водночас у художній творчості лінгвокультурні особливості подібних назв теж залишаються малодослідженими. У зв'язку із цим актуалізується інтерес до індивідуально-авторської картини світу як комплексу культурно-історичних, суспільно-політичних, індивідуально-психофізіологічних, художньо-виражальних чинників, де важливим засобом трансляції чуттєвої рецепції є кольороназви – важливий складник естетичного сприйняття.

Отож, актуальність теми запропонованої розвідки, з одного боку, зумовлений інтересом до лінгвокультурної природи колірних найменувань в українській мові, з іншого – до поетичної творчості відомого українського письменника-вісімдесятника Ю. Андруховича.

Метою статті є з'ясувати та проаналізувати лінгвокультурні особливості назв на позначення чорного кольору в поетичних текстах Ю. Андруховича.

Мета дослідження передбачає виконання таких завдань: виявити кольороназви на позначення чорного кольору в поезії Ю. Андруховича, встановити етнолінгвокультурну специфіку подібних назв у його віршових текстах, окреслити традиційне й новаторське у використанні колірної лексики письменником.

Юрій Андрухович – знакова постать у сучасній українській літературі, де посів чільне місце завдяки активній романній творчості як автор нового вітчизняного канону першої половини 90-х років та своєрідний лідер усього українського поетичного авангарду. Проте малодослідженим залишається саме поетичний доробок письменника, адже він більше відомий як прозаїк. Так, у поетичній творчості Ю. Андрухович постає несподівано динамічним та інтелектуально епатажним митцем, для якого не існує сталих естетичних канонів і меж.

Матеріалом дослідження стала поетична збірка письменника «Листи в Україну. Вибране».

За семантичними властивостями та асоціативними зв'язками вся колірна лексика виступає важливим мовним засобом вираження ідейно-тематичного задуму автора художнього тексту та несе важливе емоційно-експресивне навантаження. Щодо чорного кольору, то він у поетичних текстах Ю. Андруховича насамперед пов'язаний із традиційно-символічною семантикою – втіленням темноти, порожнечі, смерті, біди, виражаючи в такий спосіб негативні емоції.

В українській етнотрадиції чорний колір традиційно корелює з негативними почуттями чи неприємним досвідом, конотуючи страх, тугу, печаль, розпач, смерть. Кольороназва чорний часто об'єктивує метафоричні значення, пов'язані з емоційним і психологічним станом людини. Так, українській ментальності властивим є розуміння чорного як такого, що асоціюється зі сльозами, горем, бідною, сумом, журбою. Тобто відповідна кольорема чорний характеризується відтінком трагізму зображуваних подій. Але водночас чорний – це колір, який символізує мудрість, владу, знання, уособлює колір родючості землі, глибини і таїни буття.

І хоча лінгвокультурна семантика більшою мірою виявляє себе, коли лексема чорний вживається в переносних лексико-семантичних варіантах, першими розглянемо контексти, де вона реалізує своє пряме значення «кольору сажі, вугілля» [3, с. 352], а поетичність у подібних випадках забезпечують іменники, з якими відповідний атрибутив поєднується, як-от чорні жерла, чорні крила, чорні панчохи, чорні коти та ін., і контекст, напр.: «...ми в пуп землі вбивали чорні жерла / ми сажемо вгатили в херувимів...» [1, с. 28]; «...і дивимось як мають чорні крила...» [1, с. 57]; «...а коли ми шкребемо її безкінечно чорну підлогу / відламками шкла і тупими бритвами...» [1, с. 58]; «А є парасольки чорні, як провінційні гризоти / як діри на дні галактик або ворони...» [1, с. 88]; «Скільки чорних панчіх, капелюшків і бліх!» [1, с. 90]; «Ущелино чорних котів і спізнілих студенток / ти й досі ще пахнеш мерцями...» [1, с. 96]; «По

його робітні в'ється чорне пір'я / і руки в нього, кажуть золоті...» [1, с. 98]; «...і, крім того, перець, імбир, гвоздика, чорне дерево, біла слонова кістка...» [1, с. 202].

У назвах на позначення кольорів послідовно простежується закон полісемії: через нове переносне значення об'єктивується основне – кольористичне. Так, кольороназві чорний властиве переносне значення «темний, затурканий, поганий» [3, с. 352], супроводжуване негативним конотативним відтінком. Аксіологічно протилежним є розуміння чорного кольору як такого, що означає «родючий, сильний» та має позитивне оцінне забарвлення [4, с. 2].

Загалом у семантиці чорного кольору домінують темні, похмурі тони. Чорний колір – це найтемніший колір, повністю протилежний білому. Тому найпоширеніші уявлення про чорний колір у досліджуваній збірці Ю. Андруховича пов'язані з такими почуттями, як страх, туга, печаль, розпач, що й визначає загальну тенденцію реалізації оцінної семантики. Також чорний колір конотує зло, занепад, зневіру, тому часто відтворює почуття людини та емоційні враження, актуалізуючи переносні значення лексеми.

Констатуємо, що поширеним у збірці «Листи в Україну. Вибране» є вживання кольореми чорний саме в переносному значенні, де вона об'єктивує семантику «важкий, безпросвітний, безрадісний, пов'язаний із труднощами, незгодами, неспокоєм, сумний та згубний». Здебільшого письменник використовує цю кольороназву на позначення трагічного світосприйняття, що надає їй негативного оцінного забарвлення, напр.: «... а там – надсадні чорні роботяги / вночі гули незримі паротяги...» [1, с. 16]; «ми динаміт заклали в лоно міту / ми чорні від втоми й антрациту...» [1, с. 28]; «...і мандрівні папіросниці гостроплечі чорну фарбу виплакують з тихих очей...» [1, с. 72]; «...ніби сіємо в чорну рань / перші крихти тепла зі жмень...» [1, с. 47]; «...отже, прийшла кристалічна тверда / з чорних лісів запізніла вода...» [1, с. 56]; «...ворони ці маленькі чорні ангели / збирають на фронтоні чорну раду...» [1, с. 57]; «...та лучче б ви в деревах ненарожденні спали / та лучче б ви листами на чорну глину впали...» [1, с. 69]; «Під небом, чорним, ніби графіт конаю в піску...» [1, с. 102]; «...але німецькою мовою це буде / Werwolf! З чорним піднебінням!» [1, с. 229]; «...усіх вас оживить на грані чорних тайн / приборкувач сирен, кентаврів, перевертнів...» [1, с. 83]; «Зостаються діри, мов чорні жарти / сіль до рани, спогади, дно у пляшці...» [1, с. 204]; «...черевики чистити об фіранку / і тримати душу в чорному тілі» [1, с. 178]. Нерідко досліджувана лексема виступає у складі метафоричних, порівняльних, фразеологічних конструкцій (див. три останні приклади).

Зазначимо, що, хоча ядерною лексемою на позначення чорного кольору є однойменний кольоратив, аналіз засвідчив, як навколо нього об'єднується низка номінацій, використаних автором для вираження інших спектрів чорного кольору. Зокрема, семантично навантаженими в Андруховичевих поезіях є такі кольороназви, як: темний, тьмянний, засмаглий, вжиті в прямому і переносному значеннях. Пор.: «і хочемо щось підлатати і підмалювати / та – поверх за поверхом – нищиться темний фасад» [1, с. 46]; «...тільки вкутані у мішки / тьмяні ружі з-над холодів...» [1, с. 47]; «Мое тіло, засмагле і досконале / особливо по пояс, а може, й нижче...» [1, с. 200] та «...і від того темним стає серце / в голові розруха, в ногах судома...» [1, с. 205]; «Я у теплі твоєму скресну / зерно, просвітлене і тьмяне...» [1, с. 32]; «...ці вологі тьмяні кубла, наскрізних років підкопи / все розвіється за вітром без вогню і катастроф» [1, с. 45].

Висновки. Отже, колірний простір структурує індивідуально-мистецьке світорозуміння Ю. Андруховича, репрезентуючи його художню картину світу, увиразнюючи й розвиваючи концептуально навантажені образи. Проведене дослідження назв на позначення чорного кольору продемонструвало органічне поєднання традиційного й новаторського в естетичній трансформації кольоропозначень у поетичному мовленні письменника. Семантика кольореми чорний відіграє важливу роль у його текстах, де, об'єктивуючи традиційні уявлення, також набуває нових асоціативних і конотативних властивостей, допомагаючи простежити рух від конкретного до колірнього узагальнення.

Аналіз показав, що назви на позначення чорного кольору відіграють важливу роль у вираженні світоглядних принципів українського письменника-вісімдесятника, та засвідчив важливість подальших досліджень кольороназв в індивідуально-авторській творчості, насамперед у лінгвокогнітивному аспекті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрухович Ю. І. Листи в Україну. Вибрані вірші. Видання третє. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2018. 256 с. (Серія «Українська поетична антологія»).
2. Гримашевич Г., Мельник Н. Семантика кольорів у творчості Валерія Шевчука. Історико-філологічний збірник з регіональних проблем. Волинь-Житомирщина. 2004. № 12. С. 147 – 156.
3. Словник української мови: в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1980. Т. 11. 700 с.
4. Форманова С. В., Базик О. І. Семантико-стилістичні функції хроматизмів як засіб формування національно-мовної картини світу. Культура народів Причорномор'я. 2004. № 50. С. 120 – 124.

*Єднак Євгенія
Науковий керівник – доц. Кушнір Оксана*

МАНІПУЛЯТИВНІ МОЖЛИВОСТІ ТЕЛЕБАЧЕННЯ

Актуальність проблеми полягає в тому, що у новинному телебаченні поширюється практика використання маніпулятивних інструментів. Телебачення стало невід'ємним каналом комунікації в Україні і здобуло свою ретрансляцію в інтернеті відповідно до розвитку новітніх інформаційних технологій. Аудіовізуальна платформа подачі інформації об'єднує кілька аспектів: емоційний, аудіальний, візуальний. Результативність телевізійного каналу інформування реалізується у спектрі можливостей зовнішнього та внутрішнього впливу на людину.

Питання використання маніпулятивних технологій у ЗМІ стає дедалі актуальнішим для журналістикознавців, психологів, соціологів і політологів, адже це явище ускладнює процес сприймання інформації та її критичної оцінки аудиторією. Маніпуляції в новинному дискурсі вивчали Г. Почепцов, Є. Доценко, Г. Грачов, А. Стельмашов, С. Кара-Мурза, А. Моль, В. Авченко, Г. Шіллер, С. Смірнов, Е. Берн та ін.

Мета статті – визначити маніпулятивні можливості телебачення, виявити найпоширеніші способи маніпуляцій у новинних випусках провідних українського телеканалів.

У процесі технологічного розвитку сформовано систему інформування населення через різні канали комунікації. Якщо колись реципієнти отримували інформацію дозовано – брали її з міжособистісного спілкування і друкованих видань, то нині громадськість зіткнулася з новими нюансами «інформаційного життя». Суспільство увійшло в постіндустріальний період і живе за новими законами. Відповідно нині реципієнт здобуває інформацію з різних джерел: інтернет-видань, телебачення, радіо, друкованих ЗМІ, соціальних мереж.

Особливістю сучасності є те, що всі канали комунікації можуть існувати як окремо, так і в сукупності. Зокрема, якщо людина має намір переглянути вечірній випуск новин, то їй не обов'язково поспішати додому і вмикати телевізор. Вона може це зробити, знайшовши інтернет-сторінку певного телеканалу у будь-який час. Тож доступ до масиву інформації не обмежується ні простором, ні часом, ні ресурсами. Паралельно з модернізованими можливостями з'явилися нові форми подачі інформації, за допомогою яких медіа корегують думки людей, їхнє ставлення до певних проблем, навіть моделюють соціальну свідомість.

Телебачення – один із найвпливовіших каналів інформування населення. У статті 1 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» подано таке його визначення: «Телебачення – це виробництво аудіовізуальних програм та передач або комплектування придбаних аудіовізуальних програм та передач і їх поширення незалежно від технічних засобів розповсюдження [1].

Унікальність телебачення визначається одночасним залученням трьох аспектів інформування: аудіального, візуального та емоційного. Коли людина переглядає щось на телебаченні, то сукупність цих факторів безпосередньо впливає на її сприйняття. Вона може плакати разом з героями серіалу та підтанцювати під ритмічну музику, що звучить з рекламного відеоролика, і навіть наспівувати.

Цей фактор діє і в новинних випусках. Інформаційне суспільство потребує поповнення своїх ресурсів новою інформацією, адже це також цінність сучасності. Людина прагне постійно перебувати у вирі подій та знати про все й усіх. Саме цю потребу задовольняють новинні телевізійні програми. Аудіовізуальний формат забезпечує доволі легке сприйняття